

PERMAKULTÚRA

kicsit másképp

Az utóbbi időben egyre több ember fülének cseng ismerősen a permakultúra szó. Cikksorozatunkban arra teszünk kísérletet, hogy átfogó képet nyújtsunk e tervezési rendszerről, annak sajátos szemléletéről, alapelveiről és néhány technikájáról.

Anemrégiben megjelent, klímakatasztrófára figyelmeztető jelentés különös aktualitást ad mindazoknak a módszereknek és kezdeményezéseknek, amelyek kiutat kínálhatnak az ökológiai válságból – hiszen ma már a saját bőrünkön tapasztalhatjuk a szélsőséges időjárási jelenségeket. Alkatunktól függően sokféleképpen reagálunk erre a helyzetre: autó helyett biciklire ülünk, tudatosan csökkentjük fogyasztásunkat, vegetáriánus étrendre váltunk, közösségi kerthez csatlakozunk, helyi termékeket fogyasztunk, és még sorolhatnánk. A permakultúra szemlélete segíthet válaszokat találni a kihívásra. Mielőtt megijednénk a probléma léptékétől és komolyságától, szeretnénk felhívni a figyelmet a permakultúra legjellemzőbb tulajdonságaira: segítségével nemcsak nagy területeken, hanem akár

kis, vidéki vagy városi telkeken, kiskertekben, sőt, akár bérházak gangján is változatos, élhető, ellenálló és rugalmas élettereket valósíthatunk meg – nemcsak a kertünkben és otthonunkban, hanem mindennapi életünkben, kisebb-nagyobb közösségeinkben, vállalkozásunkban is. Mindenki számára hozzáférhető tudást kínál, amely gyakorlatba önthető egyénileg és közösségben is.

A permakultúra számos tudományterületet segítségül hív: egyebek között felhasználja az ökológia, a biológia, a tájépítéstudomány, a kertészet, a hidrológia, az erdészeti, a regeneratív mezőgazdaság által felhalmozott elméleti és gyakorlati tudást. Újdonsága és hatékonyságának kulcsa abban rejlik, hogy ezt a sokrétű tudásanyagot sajátos rendszerbe foglalja, amely az emberi és állati

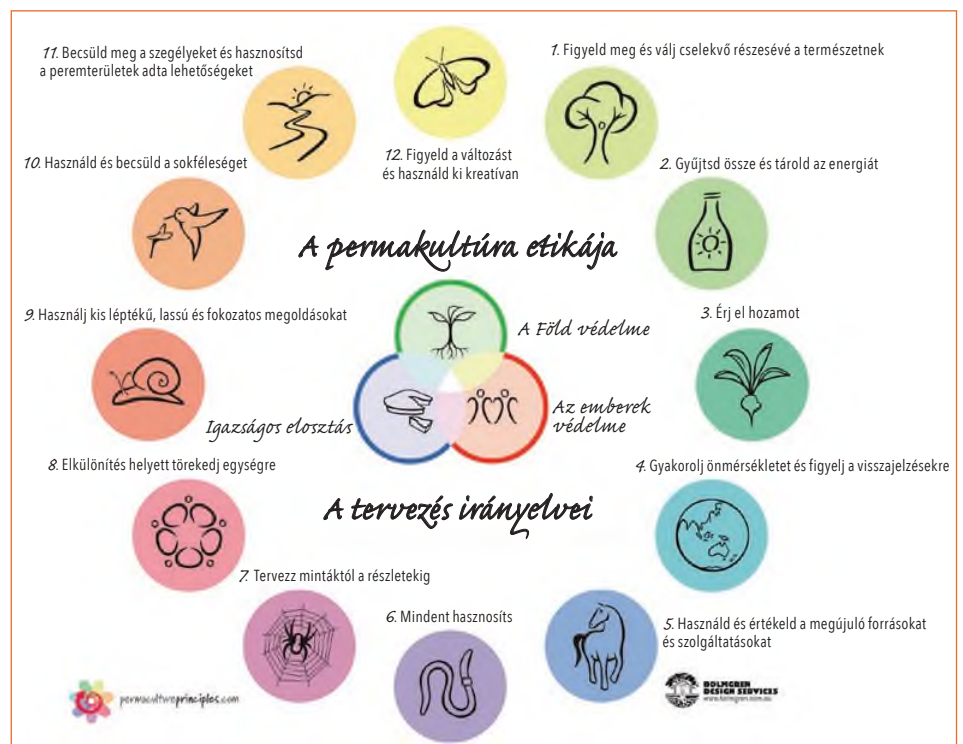
élőhelyek fenntartását, és azok regenerációját szolgálja. Voltaképpen nem más, mint egy tervezési rendszer, amely a természet térbeli és időbeli mintázatait, valamint a természetes ökoszisztémákat másolja és alkalmazza az emberi élőhelyek – házikertek, gazdaságok, vagy akár nagyvárosi terek – megalkotása során. A természettel együtt, nem ellene dolgozik.

Etika

A permakultúra etikája a tervező belső iránytűje, amely segít felelősségteljes és elkötelezett döntéseket hozni a tervezési folyamat során. A permakultúra etikája három alapvetést foglal magába: törődj a Földdel (#EarthCare), törődj az emberrel (#PeopleCare), és a javakat méltányosan oszd el (#FairShare).

MIT JELENT?

Elsőként nézzük meg, mit jelent maga a „permakultúra” szó. A kifejezést *Bill Mollison* és *David Holmgren* alkotta meg a hetvenes évek végén a *permanent*, azaz állandó, folyamatos, és az *agriculture*, azaz mezőgazdaság szavak összevonásával, az utóbbit később kiterjesztették a *culture*, vagyis kultúra fogalmára is. A szó állandóságra utaló tagja azt jelzi, hogy a permakultúra fenntartható, tehát folyamatosan létező, megújuló rendszerek megalkotására törekszik. Bill Mollison szemében e megújuló rendszerek mintái az őslakos kultúrák hihetetlenül változatos, sokféle növényt termeszto, ezért rugalmasan ellenálló mezőgazdasági rendszerei voltak – szemben napjaink monokultúrás rendszereivel.

• **Törődj a Földdel.** A földi élő rendszerekben minden mindennel összefüggésben és kapcsolatban van, ez alól az ember sem kivétel. Tetteinkkel a fogyasztás és a szennyezés radikális csökkentésére törekszünk, valamint olyan stabil, rugalmas, biodiverz élő rendszerek tervezésére és kivitelezésére, melyek fenntartható módon biztosítják a víz-, az energia- és az élelembiztonságot. Döntéseinkben alapvető jelentőségű ez az elv, ezért nem találkozhatunk a permakultúras rendszerekben például műtrágyákkal, mesterséges növényvédőszerrel, környezetterhelő vagy talajromboló módszerekkel.

• **Törődj az emberrel.** A permakultúras rendszerek középpontjában az ember és az emberi közösségek állnak. Tudatosan gondoskodunk első lépésként saját magunk, majd kisebb-nagyobb közösségeink testi, lelki és szellemi igényeiről. Hangsúlyosan jelen van az együttműködő és egymást támogató emberek közössége – hiszen ebben az építő-ébersztő közegben tudnak „életre” kelni emberek, itt válnak magabiztosan cselekvővé.

• **Méltányos megosztás.** Az erőforrásokat átgondoltan használjuk, annyit veszünk el, amennyire szükségünk van, határt szabunk a fogyasztásnak és a szennyezésnek, megosztjuk a hozamot – visszaszolgáltunk belőle a természetes rendszereknek. Holisztikus szemléletben cselekszünk önmagunkért, a közösségeinkért és a jövő generációiért. Ez az elv társadalmi szinten például változatos együttműködésekben, közösség-szervezésben, egymást támogató tagokból álló hálózatok építésében, a források megosztásában mutatkozhat meg.

A permakultúra etikája és a tervezés alapelvei megtanítanak megfigyelni, rendszer szinten gondolkodni, tervezni, majd cselekedni. Mindegy, mit tervezünk – lakásunk belső tereit, zöldségtermelő gazdaságot vagy közösségi vállalkozást – az etika és a rendezőelvek azonosak. Részletek helyett az egészre fókuszál, folyamatosan igazodva, és a terveket a természetes rendszerek változásaihoz igazítva, ezért egy eredményre reagáló, visszacsatolásokban gazdag folyamat.

Vegyünk egy példát

Mit kezdünk a zöldhulladékkal a városokban? A háztartáson belül keletkező zöldhulladék kezelésének talán legegyszerűbb és legetikusabb módja az, hogy valamilyen módszerrel helyben feldolgozzuk, hasznosítjuk ahelyett, hogy a kommunális hulladékkal elszállítatnánk. A permakultúras szemlélet arra ösztönöz, hogy komposztot

készítsünk, és azt helyben felhasználjuk talajjavításra, zöldség- és gyümölcsstermesztésre, valamint a helyi élővilág támogatására (#EarthCare). A komposzt készítésének tudását, magát a komposztot vagy a komposzt felhasználásával megtermelt zöldséget, virágot megoszthatjuk családtagjainkkal, barátainkkal, ismerőseinkkel, közösségünkkel, háztáji állatainkkal és egyéb élőlényekkel (#PeopleCare és #FairShare). A háztáji komposztálási folyamatokkal építő, teremtő körforgást hozunk létre, amely gazdagítja a talajunkat, támogatja a minőségi élelmiszertermelést, és bármennyire hihetetlen, a kertünk biodiverzitását is képes növelni, hiszen a talaj javításával változatosabb növényvilág jelenik meg (#EarthCare és #FairShare). Kis, határozott lépésekkel nagy változásokat tudunk elérni saját életünkben is, ha a permakultúrás utat választjuk.

ALAPELVEK

A három fő etikai alapelvből kiindulva David Holmgren meghatározott tizenkét további tervezési elvet, melyek mindegyike a permakultúras szemlélet egy-egy perspektíváját villantja fel. Ezek a tervezési elvek talán könnyebben érthetővé válnak, ha ismét a komposztálás példáján mutatjuk be őket.

1 Figyeld meg, és válj cselekvő-reszesévé a természetnek. A mai világban sokszor készen kapott megoldásokhoz fordulunk, a zöldhulladékot el-

szállítatjuk, a komposztot pedig megvásároljuk, pedig házon, kerten belül is megoldható a komposztálás egyszerű és természetes módszerekkel. Mérjük fel és figyeljük meg zöldhulladék-termelésünket, és döntjük el, a komposztálásnak melyik módját választjuk.

2 Gyűjtsd össze és tárold az energiát. Komposztálás révén az év közben és ősszel felhalmozott zöldhulladékból keletkező erőforrásokat átmentjük tavaszra.

3

Érj el hozamot. Komposztálással több szinten is hozamot érünk el: komposztot állítunk elő, javítjuk a talajéletet a kertünkben, egészséges növényeket nevelünk, megoszthatjuk a komposztot és a komposztálási folyamat során megszerzett tudást és élményt másokkal, és cselekvésre inspirálunk.

4

Gyakorolj önmérsékletet és figyelj a visszajelzésekre. Ez az elv arra biztat, hogy vállaljuk tetteinkért a felelősséget. Törekedhetünk például arra, hogy kevesebb szemetet termeljünk, tudatosabban fogyasszunk és hasznosítsunk (pl. a cékla vagy a retek zöldje felhasználható alapanyagként vagy állati takarmánynak).

6 **Mindent hasznosíts.** A komposzt maga a (kommunális) hulladéknak ítélt alapanyagok tudatos felhasználása és átalakítása.

7 **Tervezz a mintáktól a részletekig.** Keressük

és ismerjük fel a természetes mintázatokat az időfelhasználási és a fogyasztási mintázatainkban! Ha valaki például elfoglalt életet él, alacsony fogyasztással, akkor inkább közösségi komposztálót vegyen igénybe. Ezzel a kis lépéssel lehetőséget teremt a sétára, kikapcsolódásra, beszélgetésre, tudásmegosztásra.

5 **Használd és becsüld a megújuló forrásokat és szolgáltatásokat.** Az előállított komposzt maga egy megújuló erőforrás, hiszen komposzt segítségével növényeket termelünk, ezeket megesszük, a zöldhulladék pedig újra visszakerül a körforgásba.

8

Elkülönítés helyett törekedj egyiségre. A közösségi komposztálás hozama nemcsak a megtermelt komposzt, hanem maga a komposztálók közössége is. A kerti komposztálót beépíthetjük a rendszerbe komposztkas vagy kulcslyukágyás formájában, de gilisztatoronyként a magaságyásba is bekerülhet. Árnyékolása megoldható zöld módszerekkel – futtassunk rá tököt vagy édesburgonyát, árnyékolja bodzabokor vagy csicsókarengeteg.

9 Alkalmazz kis léptékű, lassú és fokozatos megoldásokat. A komposztálás megkezdése előtt gondoljuk át, milyen lehetőségek állnak előttünk, és a saját ritmusunkban kezdjük hozzá. Keressünk egyszerű (és nagyszerű) megoldásokat, használjuk a környezetünkben fellelhető alapanyagokat, ezekből barkácsoljunk komposztálót. Ha mégsem tűnik megvalósíthatónak, akkor bátran csatlakozzunk közösségi megoldásokhoz.

10 Használd és becsüld a sokféleséget. A közösségi komposztálók köré szinte mindig szerveződik egy változatos, és új kezdeményezésekre nyitott komposztáló közösség.

11 Becsüld meg a szegélyeket és hasznosítsd a peremterületek adta lehetőségeket. A kerti komposztáló környéke tápanyagokban gazdag élőhely, és élelemforrás. A környékre telepített fás és lágyszárú növények még több beporzó rovar, madarakat és egyéb hasznos élőlényeket vonzanak a területre.

12 Kövesd a változást és használd kreatívan. Minden megtett kis lépéssel új lehetőségek adódnak, tanuljuk meg felismerni őket! A komposztálás sikerén felbuzdulva tavasszal már saját palántát nevelhetünk magunknak, vagy akár a környékbeli közösségi kertnek. Ezáltal bekapcsolódhatunk a helyi kisközösségek világába, így tudatosan élhetőbbé tehetjük városi életvitelünket.

A permakultúrák tervezés folyamatában a tudatos és átgondolt cselekvésen van a fókusz, meghatározzuk szükségleteinket, megfogalmazzuk céljainkat, felmérjük belső és külső erőforrásainkat.

Cikksorozatunk következő részében a tervezés folyamatába engedünk betekintést, megnézzük, hogy hogyan jutunk el a gondosan megfigyelt, feltérképezett, megismert területtől a permakultúrák tervig úgy, hogy közben megéljük és alkalmazzuk a permakultúra etikáját és alapelveit.

Zabó Katalin, Fetykó Kinga,
Farkas Krisztina